

**NAMANGAN REGIONAL IN-SERVICE AND
RETRAINING CENTER FOR PUBLIC EDUCATION
EMPLOYEES, REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**INTERNATIONAL ONLINE SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

***THE INNOVATIVE APPROACHES OF THE MODERN TEACHER
TO THE PROFESSIONAL ACTIVITY***

***ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ
К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ***

05. 10. 2020

Namangan, Republic of Uzbekistan

ни в одной сказке нет описания этих предметов. Просто упоминаются их волшебные свойства и функции, любой предмет в волшебных сказках может служить помощником. Главное – это магическая сила, которая заключена в нем.

Читая сказку, человек волнуется, он переживает, а когда все благополучно заканчивается, то испытывает удовольствие, как от любой другой хорошей книги. Сказка сегодня – не полуразрушенный памятник далекого прошлого, а яркая, живая часть нашей национальной культуры.

Русская народная сказка часто является основой авторских литературно-художественных произведений. Среди них: В. А. Жуковский, П. П. Ершов, А. С. Пушкин, В. Ф. Одоевский, С. Т. Аксаков, Л. Н. Толстой, В. М. Гаршин, Д. Н. Мамин-Сибиряк, Н. Г. Гарин-Михайловский, М. Горький, Ю. К. Олеша, А. Н. Толстой, М. М. Пришвин, В. В. Бианки, К. Г. Паустовский.

Народная сказка оказала также заметное воздействие на живопись, мультипликацию и кинематограф, музыкальное творчество и театр.

Таким образом, мы смело можем сказать, что и на сегодняшний день наблюдается небывалый интерес к жанру сказки, а также рост сказочной продукции в виде книг, фильмов, аудио и видео дисков. Идёт активизация исследовательской деятельности по изучению сказок.

Долгие века русские народные сказки играли в жизни человека такую же роль, как книги, журналы, газеты, телевидение, радио, Интернет и другие распространенные источники информации.

Сказки это настоящая бытовая энциклопедия прошлого, настоящего, и даже, возможно, будущего.

Волшебная самая традиционная и самая популярная разновидность русской народной сказки, в ней во всей полноте раскрываются возможности этого жанра, создаётся целостный художественный мир. Неудивительно, что говоря «сказка», мы чаще всего имеем ввиду именно волшебную сказку, и именно она остаётся с читателем на протяжении многих лет.

Список использованной литературы

1. Афанасьев А. Н. Русские народные сказки. Издательство «Самарский дом печати», 1993. Энциклопедические и справочные издания
1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. М., 1981.
2. Ожегов С. И. , Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. М., 1993.
3. Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка. М., 1995.
4. Аникин В. П. Русская народная сказка. М., 1984.
5. Померанцева Э. В. Русская народная сказка. М., 1963.
6. Пропп В. Я. Исторические корни русской народной сказки. Л., 1986.
7. Пропп В. Я. Русская народная сказка. Л., 1984.

УДК 8.1751

“O’TKAN KUNLAR” ROMANINING INGLIZ TILIDAGI TARJIMASIDA REALIYALARNI AKS ETTIRILISHI

Xamdamov Oybek Abdulxayevich

Namangan viloyati xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish
hududiy markazi “Tillarni o’qitish metodikasi” kafedrası o’qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada Abdulla Qodiriyning “O’tkan kunlar” romani inglizcha tarjimasi misolida realiyalarning tarjimada aks ettirish masalallari haqida fikr yuritilgan.

Tayanch so’zlar: milliy o’ziga xoslik, realiya, tarjimon, tarjima, transliteratsiya, kitobxon, milliy adabiyot.

UDC 8. 1751

REFLECTION OF REALITIES IN ENGLISH TRANSLATION OF "O'TKAN KUNLAR"

Khamdamov Oybek Abdulkayevich

Teacher of the chair "Methodology of teaching languages", Namangan regional in-service and retraining center for public education employees

Brief abstract: In this article it is written about the translation matters of realities with the example of English translation of the novel "Utkan kunlar" by Abdulla Kadiri.

Key words: national peculiarity, reality, translator, translation, transliteration, reader, national literature.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng o'zbek adabiyotida, jumladan tarjimachilik sohasida ham ulkan yutuqlarga erishildi. O'zbek adabiyotining eng yaxshi asarlari xorijiy tillarga tarjima qilina boshlandi. O'z navbatida o'zbek xalqi ham jahon adabiyoti durdonalaridan bevosita baxramand bo'la boshladi.

O'zbek adabiyoti ham o'z durdona asarlari orqali jahon adabiyotini boyishiga hissa qo'shmoqda. Ya'ni, o'zbek adabiyotining asl durdonalari sanalmish Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Oybek, G'afur G'ulom, Komil Yashin, Zulfiya, Abdulla Qahhor kabi yozuvchilarimizning sermazmun asarlari nafaqat o'zbek adabiyotini, balki, butun jahon adabiyoti xazinasini boyitib bormoqda.

Har bir millat o'ziga xos yashash sharoiti, tili, madaniyati, psixologik xususiyatlari, xullas, milliy xarakteriga, urf-odatiga ega. U yoki bu millatning o'ziga xos xususiyatlari badiiy asarlarida aks etib, uning milliy koloritini tashkil etadi. Milliy o'ziga xoslikning o'ziga xos asosiy belgilaridan biri realiyalardir. Realialarga milliy taomlar, kiyim-kechaklar, milliy cholg'u asboblari, ro'zg'or anjomlari, nomlar, taxalluslar, laqablar, shahar, qishloq xususiyatlari, me'morchilik, geografik nomlar, tabiat manzaralari, xayvon va o'simliklarning nomlari, daraja, unvon, tabaqa va boshqa bilinishlarni ifodalovchi so'zlar, muassasalar, tashkilotlar, diniy marosimlar va boshqa etnografik belgilarni bildiruvchi so'z va iboralar kiradi.

O'zbek tilidan chet tiliga tarjima qilish ishining qanday ahvolda ekanligi bilan tanishish, jumladan bu tarjimalarda o'zbek xalqining milliy turmush taxliti, urf-odatlari va tarixan tarkib topgan an'ana va udumlari qanday aks ettirilayotganligidan xabardor bo'lish muhimdir.

Tarjimada milliy o'ziga xosliklarni aks ettirishda u yoki bu xalq vakiliga xos psixologik xarakterlar, odat, qiyofa, muomala normalari, hulq-atvor va marosimlarini bera bilish ham katta ahamiyatga ega. Chunki, har bir millat kishisining bunday xususiyatlarini tasvirlash badiiy asarga milliy tus beradi. Quyida misol tariqasida Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida "milliy" xarakterlarni ingliz tilida berilishini e'tiboringizga xavola etamiz. Darhaqiqat Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romani Karimov fondi ko'magida ingliz tiliga ilk bor tarjima qilindi hamda 2018 yilda Fransiyadagi nomdor Nouveau Monde Editions nashriyotida chop etildi. Roman tarjimasini 30 dan ziyod badiiy asrlarni tarjima qilgan britaniyalik adabiyotshunos Kerol Ermakova tomonidan amalga oshirildi. Mana shu o'girilgan tarjimadan bir parchasini quyida keltiramiz:

"Kuyavlarga uchinchi so'roqda javob berish odat hukmida bo'lsa ham, Otabek bu takalluvga chidalmaydir. Go'yo uchinchi so'roq o'rniga "Endi olmas ekansiz Kumushbibini ..." deb majlis buziladigandek sezilardi-da, hamma tovushini qo'yib, barchag'a eshittirib, "Qabul qildi!" deb yuboradir.

Domla alhamdulillah, alhamdulillah ... bilan nikohni tugatib majlis tomonidan kelin bilan kuyavning haqlarig'a duo boshlanadir, hamma duog'a qo'l ko'tarib, hatto tomdag'i tomoshachi xotinlag'acha "omin"ga ko'maklashadilar va shundan keyin nikoh majlisi yopiladir. Yigitlar kuyavni mehmonxonag'a olib kiradilar, ziyofat boshlanadir.

Otabekda bir daqiqaga bo'lsin to'zim bo'lmagan bir vaqtda bir necha soatlarga qarab cho'zilg'an bu tomoq majlisi bilan albatta ul yaxshi chiqisha olmaydir. Xuftanga yaqin bana'ji bir ishtiho bilan yeyilib bo'shatilgan lagan, tovoqlar olinib dasturxonlar yig'ildi. Bizningcha bir yarim soat, Otabekcha, allaqancha yil bilan hisoblangan bir fursat o'tib, nihoyat yangalar kuyav so'radilar. Ikki yoshga muhabbatlik umr so'rab fotiha o'qilg'andan so'ng Otabek ichkariga uzatildi. [1]

Ushbu yuqorida keltirilgan parchani ingliz tililagi tarjimasini e'tiboringizga xavola etishni joiz deb bildik:

However, worried those present would mutter: "Eh, so impatient!" he held his tongue. The mullah repeated his question a second time. According to custom, the groom should reply only after the third question. Fearing however that those present might say: "Aha, he doesn't wish to marry Kumush!" and everything would fall apart, Atabek forgot himself in his agitation, and cried: "I do, I do" The mullah proclaimed praises to Allah and with that marriage ritual was over. All those present recited prayers for the happiness of bride and groom. With upturned hands, they all proclaimed: "Amen!" The women joined in the prayers, too, watching the proceedings from the roof. The young men grabbed Atabek by the arm and led him into the mekhman khana. The feast began. [2]

Bizga ma'lumki bir asarni bir tildan ikkinchi bir tilga o'girish tarjimondan juda ko'p sifatlarni talab qiladi. Ya'ni asar yozilgan tilni chuqur va mukammal bilmay, muhit va davrni o'rganmay, avtor tasvirlagan halqning urf-odatlarini bilan yaqindan tanishmay turib, badiiy barkamol tarjima yaratish amri mahol. Shuning uchun o'zbek tilidan boshqa bir xalq tiliga badiiy asarlarni o'girayotgan tarjimonlarga katta mas'uliyat yuklanadi, Chunki, tarjimada asar yozilgan til egasi bo'lmish halqning barcha tomonlari to'g'ri berilishi kerak. Aks holda tarjimada asar sifatiga, mazmuniga putur etadi, yozuvchi ifodalamoqchi bo'lgan joziba, rang-bo'yoq yo'qoladi va natijada go'zal, ta'sirchan asar tarjimada oddiy so'zlar tizmasiga aylanib qolishi ham mumkin. Shuning uchun tarjimon ko'p hollarda realiyalardan foydalanadi.[3] Bu hol ham aytilgan yaxshi natijani beravermaydi.

Professor A.V.Fedorov o'zining "Введение в теорию перевода" (Tarjima nazariyasiga kirish) nomli darslik kitobida tarjimada realiyalarni aks ettirishning uch xil yo'lini ko'rsatadi:

1. Translitteratsiya (to'la va qisman), bevosita so'zni fonetik moslashtirish yoki so'z nego'ziga o'z tilining qo'shimchalarini qo'shib berish;
2. Predmetni ifodalash uchun tilda real mavjud bilgan elementlardan foydalangan holda yoki morfologik birlashtirish yo'li bilan yangi so'z yoki so'z birikmasini hosil qilish;
3. Boshqa tildagi realiyalarni ifoda etuvchi so'zlarni vazifasi va funktsiyasi jihatidan o'sha realiyaga yaqin turgan (garchi aynan bilmasa-da) so'zlar yordamida tarjima qilish.

Realiyalar o'zbek tilidan ingliz yoki nemis va ingliz tiliga tarjima qilinganda ko'proq birinchi usul va ayrim hollardagina uchinchi usul qo'llaniladi. Tarjima tilida realiyalarga munosib so'z va tushuncha bo'lmagan holda, uning o'ziga xosligini ta'kidlash maqsadida translitteratsiyadan foydalaniladi. Bunday so'z birinchi marta ingliz yoki nemis tilidagi tarjima matnida ishlatilsa, yoki kamroq uchrab tursa, bu so'zga izoh berish kerak biladi. Masalan, O'zbek tilidan Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" romani ingliz va nemis tillariga tarjima qilindi. Bu roman albatta realiyalarga juda boy va ularning ko'pi ingliz yoki nemis tilida birinchi bor berilgan. Shuning uchun tarjimon realiyalarni translitteratsiya yo'li bilan keltirib, ularga izohlar bergan. Masalan, ingliz tilidagi tarjimadan bir parchani olib qaraydigan bo'lsak:

The mullah proclaimed praises to Allah and with that marriage ritual was over. All those present recited prayers for the happiness of bride and groom. With upturned hands, they all proclaimed: "Amen!" The women joined in the prayers, too, watching the proceedings from the roof. The young men grabbed Atabek by the arm and led him into the mekhman khana. The feast began.

Bu erda "mulla" so'zi ingliz tiliga translitteratsiya yili bilan "mullah" tarzida o'girilgan. Bulardan tashqari o'zbek to'ylarida alohida urf-odatlarga ko'ra kuyov va kuyov jo'ralar uchun alohida dasturxon va noz-ne'matlar qo'yiladi va olingan parchada tarjimon ana shu kuyov uchun dasturxon tuzatilgan xonani oddiy qilib "mekhman khana" tarzida keltirgan. Shu bilan bir qatorda chimildiq o'rnida asarda keltirilgan "Ichkari" so'zini ham tarjimon ana Shunday holatda "Ichkari" deb tarjima qilgan. O'zbek kashtachiligiga xos bo'lgan termin "So'zana" ham ingliz tiliga "Suzana" tarzida o'girilgan. Bulardan tashqari asarda qo'llanilgan "sandal", "qishloq", "ariq" so'zlari ham shular jumlasidandir.

Asliyatdagi predmet va tushunchalarni ifodalovchi so'z tarjima tilidagi shunday so'zlardan ko'p farq qilmasa va sof mahalliy ma'no kasb etmagan bo'lsa, realiyalarni tarjimada aks ettirishning uchinchi yo'li qo'llaniladi. Ya'ni "kigiz" nemis tilida "Wollfillz", "namozshomgul" - "Konigin der

Nacht", "qimiz" soʻzi "gegorene Stutenmilch", "musallas" soʻzi "Rebensaft", "binafsha" soʻzi "Vielchen" tarzida keltirilishi mumkin.

Tarjimada milliy oʻziga hoslikni aks ettirishda u yoki bu xalq vakiliga xos psixologik xarakterlar, odat, qiyofa, muomala normalari, xulq-atvor va marosimlarini bera bilish ham katta ahamiyatga ega. Chunki, har bir millat kishisining bunday xususiyatlarini tasvirlash badiiy asarga milliy tus beradi. Masalan, xuddi ana shunday "milliy" xarakterlar qanday tarjima qilinishini quyida eʼtiboringizga xavola etamiz:

"Mirzaboshi kirib xonga qulluq qildi va Musulmonqulga qarab qoʻl bogʻladi".

Nemis va ingliz tiliga ushbu gap quyidagicha oʻgirilgan:

"Der Mirza-Boschi trat ein und verneigte sich ehrerbietig von dem Khan und dann vor Mussulmonkul".

Agar ushbu nemis va ingliz tilida berilgan gapni Oʻzbek tiliga milliy biyoqlarsiz tarjima qiladigan bilsak, Quyidagicha tarjimaga ega bilishimiz mumkin:

"Mirzaboshi kirdi va hurmat bilan oldin xonga, keyin Musulmonqulga taʼzim qildi".

Tarjimada *qulluq qilmoq*, *qoʻl bogʻlamoq* kabi oʻzbek halqining milliy qiyofasiga xos tushunchalar aks ettirilmagan.

Oʻzbek xalqi va nemis, ingliz halqlari masofasi juda uzoq xududlarda, boshqa-boshqa geografik kengliklarda yashaydilar, ularning tillari ham tuzilish jihatidan bir-biridan katta farq qiladi. Biroq, halqlar bir-birlarini yaxshi bilishlari, bir-birlarni tushunishlari kerak. Bir millatning yaratgan boyligidan boshqa millatning bahramand boʻlishi halqlarning tinchliksevarlik maqsadlariga juda mos tushadi. Tarjima ham xuddi ana shu maqsadga xizmat qilishi kerak. Tarjima til toʻsiqlarini bartaraf etadi, uzoqni yaqinlashtiradi, xalqlarni bir-biriga oshno, birodar qiladi. Oʻzbek va xorij xalqlari adabiy aloqalarining kengayishi bundan keyin bu ikki adabiyot bisotidan mukammal badiiy tarjimalar yaratilishini taqozo etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar/References

1. Abdulla Qodiriy. "Oʻtkan kunlar". "Navroʻz" nashriyoti. Toshkent-2019.
2. Abdulla Qadiri. Translated by Carol Ermakova. "Days gone by". Nouveau Monde Editions, 2018.
3. Qudrat Musayev. "Tarjima nazariyasi asoslari". "Fan" nashriyoti. 2004.

UOʻK 371.3

MUMTOZ ASARLARNI OʻQITISHDA "SINKVEYN" METODINI QOʻLLASH

Abduraxmanova Nazokat Azamjonovna

Namangan VXTXQTMOHM ona tili va adabiyot fani oʻqituvchisi

Namangan sh., Oʻzbekiston Respublikasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada adabiyot darslarida mumtoz asarlarni oʻqitishda yuzaga keladigan muammolardan biri boʻlgan lugʻat soʻzlar bilan ishlashda qoʻllaniladigan metodlardan "Sinkveyn" va undan foydalanish boʻyicha koʻrsatmalar berilgan.

Kalit soʻzlar: "Sinkveyn", mumtoz asarlar, lugʻat, metod, texnologiya.

UDC 371.3

USING "SINKVEYN" IN TEACHING CLASSIC LITERATURE

Abduraxmanova Nazokat Azamjonovna

Uzbek language teacher at Namangan Regional In-Service and Retraining Center for Public Education Employees. Namangan region, Republic of Uzbekistan

Brief abstract. This article provides instructions on "Sinkveyn" and how to use it to work with vocabulary, which is one of the problems encountered in teaching classic literature.

Keywords: "Sinkveyn", classic literature, vocabulary, method, technology.

Bizni hamisha oʻylantirib keladigan yana bir muhim masala – bu yoshlarimizning odo-axloqi, yurish-turishi, bir soʻz bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bogʻliq. Bugun zamon shiddat bilan oʻzgarayapti. Bu oʻzgarishlarni hammadan ham koʻproq his etadigan kim – yoshlar. Mayli, yoshlar oʻz davrining talablari bilan uygʻun boʻlsin. Lekin ayni paytda oʻzligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulugʻ zotlarning avlodimiz, degan daʼvat ularning qalbida doimo aks-sado berib,

Эшмурадов Ш.Х, Саидова Н.З <i>ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РОМАНА Ф.ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»</i>	265
Эшмурадов Ш.Х, Хамраева Д.Ж. <i>СОЗДАНИЕ АКТИВНОЙ ЯЗЫКОВОЙ СРЕДЫ НА УРОКЕ - УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ</i>	269
Dadaboyev Saminjon Mamajonovich <i>MADANIYATLARARO TA'LIM USULI</i>	271
Saydaxmedova Nigora Sulaymonovna <i>MUHAMMAD YUSUF VA ERKIN VOHIDOV IJODINING FALSAFIY JILOSI VA UYG'UNLIGINI "VENN" DIAGRAMMASIDA O'RGANISH</i>	273
Казакова Раъно Машрабаевна <i>РОЛЬ ВОЛШЕБНЫХ ПРЕДМЕТОВ В РУССКИХ НАРОДНЫХ СКАЗКАХ</i>	277
Xamdamonov Oybek Abdulkayevich <i>"O'TKAN KUNLAR" ROMANINING INGLIZ TILIDAGI TARJIMASIDA REALIYALARNI AKS ETTIRILISHI</i>	279
Abduraxmanova Nazokat Azamjonovna <i>MUMTOZ ASARLARNI O'QITISHDA "SINKVEYN" METODINI QO'LLASH</i>	282
Алимова Дилбар Халимовна <i>БИЛИНГВАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ОБРАЗОВАНИЯ И ПОВЫШЕНИЕ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ГРУППАХ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ</i>	285

Секция: 3. Ijtimoiy fanlar /Общественные наук

Naumchik Victor Nikolaevich <i>ERGONOMICS AS A TOOL OF PEDAGOGICAL PRACTICE</i>	288
Чунихин Геннадий Владимирович <i>ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ СПЕЦИАЛИСТОВ БЮДЖЕТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ: ВОЗМОЖНОСТИ И СТИМУЛЫ</i>	291
Мищенко А.С. <i>ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ РОССИИ В НАЧАЛЕ НОВОГО СТОЛЕТИЯ: УЗЛОВЫЕ МОМЕНТЫ РАЗВИТИЯ И НАУЧНОГО АНАЛИЗА</i>	297
Тлебалдина Асем Ермековна <i>ОРГАНИЗАЦИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ШКОЛЕ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)</i>	303
Сорока Елена Александровна <i>ВОСПИТАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ ПОСРЕДСТВАМИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И ПРЕОДОЛЕНИЯ СТИГМАТИЗАЦИИ УЧАЩИХСЯ</i>	308
Eraliyev Xalimjon Alimbekovich <i>RAQAMLI TEXNOLOGIYANING MAMLAKAT IJTIMOYIY-IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI O'ZIGA HOS HUSUSIYATLARI</i>	312
Abdullaeva Muxayyo Iskandarovna, Jumaqulov Najmiddin Ibragimovich <i>TARIX DARSLARIGA INNOVATSION YONDASHUV</i>	314
To'xtasinov Muhammadjon G'ulomjon o'g'li, Usmanova Mavluda Hoshimovna <i>IJTIMOYIY FANLAR O'QITISHNI SAMARALI TASHKIL ETISHDA INNOVATION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI</i>	318
Bo'stonov Abduqaxxor Sodiqovich, Sodiqov Abduxalil <i>IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN OLIB BORILADIGAN ISHLARNING DOLZARB MUAMMOLARI</i>	320
Oripov Jamshid YAxshiboyevich, Astanova Baxora Shavkatovna <i>UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA "TARBIYA" FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNI JORIY ETISH YO'LLARI</i>	323
Davlatov Javlon Nurmuhammad o'g'li	